

Találkozások

A népi ellenőr

Életútja, pályafutása éppen olyan kacsikaríngós, mint a többi ötvenesé. Eletraiza, ahogyan a személynzetisek mondani szokták: minden igényt kielégít. A népi ellenőr, Varga János mondta ezt, akinek a főfoglalkozása személynzeti és oktatási osztályvezető a DEFAG-nál. Szülei Hartáról vándoroltak Hódmezővásárhelyre. Apja építkezéseknél volt tényleges, és hat gyereket nevelt. Nem csoda tehát hogy a gyerekek már hatéves korukban dolgoztak, hozzájárultak a család megélhetéséhez. János is elszegődött a hosszúra nyújtott iskolai szünetekben. A mezőgazdaság mégsem vonzotta, hátat fordított a földnek, a jószágoknak.

Mindenáron az iparba igyekeztem. Az általános iskola befejezése után egy napig asztalosinas voltam. Reggel hattól este tízig haitottak. Másnap nem mentem. Ellenben ott lakott velünk a Kokron József és Flai-féle gyár egyik takarítóját, s az segítette raitam. Beajánlott az üzembe lakatosinasnak. Szerencsém volt, fölvettem, és kiváló szakemberek körében sajátítottam el a mesterséget, és tanultam az idősebbektől emberséget, tisztességet, mások becsülését. Az életem különben is mindig szerencsésen alakult ezután.

Az ország felszabadulása után Varga János is felszabadult, és elajánlott a lakatosmesterséget. „Segéd úr már nem lett belőlem, de az az időszak sokkal nagyobb varázserőt adott a korombelieknek. Azt mondtam magamban, gyerkünk Pestre, szerencsét próbálni.” Vásárhelyen különben sem volt bővíben a munkahely.

A szerencse Pesten is melém szegődött, mindig találkoztam rendes, becsületes és segítőkész emberekkel. Lakásunk mellett volt a kerületi pártbizottság épülete. Gyakran átmentünk, s ott fölkarolt bennünket egy házaspár. Abban az épületben lettem a forintomat, s azóta is maradt a helyén.

Meséli, hogy dolgozott kisiparosoknál, igényes és finom munkákat kellett végezni, majd az egyik öbúdai gyárban lett vaszerkezeti lakatos. Belemerült a mozgalmi munkába, hamarosan az üzem ifjúsági szervezetének a titkára lett. Ötven tavaszán az egyenruhát választotta. „A párt hívott bennünket, s mi mentünk. Ötvenhatban végigharcoltunk az ellenforradalmárok ellen, majd a karhatalomnál telt el egy esztendő, és lettem az egyenruhát. Visszamentem a szakmába.”

— *Hogyan lett személynzetis?*
— Barátok kerestek föl, és kérdezték, volna-e kedvem személynzeti vonalon dolgozni. Vállaltam, s így kerültem az Erdőtervezhez, majd onnan a DEFAG-hoz. Tizenötödik éve vagyok itt.

Hosszasan beszélgettünk a személynzeti munkáról és arról is, hogy korábban nem volt egészen egyértelmű ennek a beosztásnak a becsülése, sőt inkább titokzatosság, pusmogások keveredtek körülötte.

— *Mennyiben más ma a személynzetis munkája?*

— A személynzetisnek együtt kell élnie és lélegeznie vállaltával, ismernie kell a szakmai oldalt is, de leginkább az embereket. Nyílt kádernolitikát folytatunk. A minősítésnél az érdekelt elé tárom az anyagot, itt van, öreg, olvasd el, és lehet vitatkoznunk. Volt eset, hogy rámcapták az aítót. De három nap múlva visszajött az a „hagyas”. — Nézzük át csak még egyszer — ajánlotta. Nem munkahelyet kell keresni az embernek, hanem a munkakörhöz kell megfelelő embert találni. A személynzeti munka szervesen eggyé tartozik az oktatással a vállalati közművelődéssel.

Lezárujuk ezt a témát, s a népi ellenőrzésről beszélgettünk. Elmondta Varga János, hogy volt egy kevéske gondja is a szegedi „beilleszkedéssel”, de hamarosan és jól alkalmazkodott a körülményekhez, egyre több területen talált ismerősökre. A társadalmi és gazdasági élet több területén vállalt föladatakat. Egyszer Kakuszi László érdeklődött nála, volna-e kedve a NEB munkájához segítséget nyújtani, hiszen sokfelé megfordul vezetői ru-

tinia, ismerete hasznára válna a testületnek. Igent mondott.

— Akkor alakult meg a NEB-nél a közérdekű bejelentések, panaszok és javaslatok csoportja. Oda kerültem. Igén jó összetételű a stáb: Gönczi László nyugalmazott főkönyvelő jól érti az ügyviteli, számviteli vonalat dr. Czene Mihály nyugalmazott rendőrtiszt a jogi, igazgatási és rendészeti ügyekben szakember. Kószó József nyugalmazott vállalati igazgató úgyszintén otthonos gazdálkodási területen, és magam is szereztem gyakorlatot a termelés és gazdálkodás mindennapiából. Így aztán a beérkező panaszokat, bejelentéseket, javaslatokat megnyugtatóan tudjuk kezelni. Hetente egyszer, pénteki napon tartunk fogadóórát, és akkor nézzük át az elintézésre váró anyagot is. Ha szükséges, magunk intézkedünk, vagy továbbadjuk az illetékes helyekre.

— *Milyen bejelentések érkeznek önökhöz?*

— Nagyon sokrétűek, s megalapozottak. Zöme közérdekű, csak elenyésző részük egyéni sérelem, vagy valótlan és rosszindulatú. Kapunk bejelentést zuzalméréstől a legkomolyabb vállalati gazdasági témákig. Ezek a bejelentések érintenek intézményeket, ipari cégeket, szervezeteket, magánosokat, gazdasági munkaközösségeket.

— *Névvél, vagy névtelenül érkeznek a jelzések?*

— Is-is, de eszvetlen bejelentést sem dobunk a papírkosárba. A tartalmat vizsgáljuk: valóban lehetséges-e az, amit tudósítanak, vagy lehetetlen. Mindenképpen tájékozódunk az ügyben.

— *A bejelentő nevét titokban tartják?*

— Minden esetben, kivéve, ha a bejelentő direkt kéri, hogy mondjuk meg a nevét, sőt kériük segítségét a vizsgálat során is. Egyébként kötelez minket a titoktartás. Volt egy eset, amikor úifító keveredett összeütközésbe vállalatának vezetőivel, ott nem lehetett eltitkolni a nevet, hiszen személynre szóló volt az ügy. Rendben, sértődés nélkül tisztázódott minden.

— *Különben jönne a „törlesztés”?*

— Biztosan, s azt már az isten se tudja bizonyítani, hogy törlesztés-e, vagy sem.

— *Mondjon egy-egy példát, amikor megalapozott, illetve alaptalan bejelentés került a kezükbe.*

— Távoli megyéből jött a bejelentés szegedi kereskedő ellen. Alapos volt a jelzés, a rendőrség foglalkozik az esettel. A másik: közeli faluból érkezett, hogy a tanács méltatlanul bánik egy idős asszonnyal ügyével gondjaival, életét nem segíti. Kiderült, a néninek évekkal ezelőtt a tsz kisajátította a földjét, telkét, de ki is fizette, sőt segítettek neki házat építeni, és a tanács havi szociális segélyt is nyújt. A néni a házat eladta, és beköltözött egy romos épületbe. Senkit sem hibáztathat.

— *Miért szereti ezt a munkát?*

— Azért, mert nem szeretem a hazug embereket, a tolvajokat, a szabálytalanságokat, s azokat, akik a bűn útján érvesszálunk. A tisztességes emberek pártján állok. Az embereket is így ítélem meg, nem pedig „rangjuk” szerint.

— *Kar ezért fizetést?*

— Mosolygva mondja, hogy a NEB irodájában minden alkalommal megkínálják egy feketével.

GAZDAGH ISTVÁN

Az ipartörvény centenáriuma

Hazánk első ipartörvénye: az 1872.VIII. t.-cz., vagyis az első jogi szabályozás a magyar ipar történetében. Jelentőségét tekintve, elsőnek mégis az 1884.XVII. t.-cz.-t kell tekintennünk, amely a hatályon kívül helyezett korábbi ipartörvény korrekciója, illetve a kettő kombinációja alkotta meg a korszerű magyar ipar jogi kereteit. Az 1872. évi ipartörvény tulajdonképpen még nem tett egyebet, mint az abszolutizmus után némi lélegzetet adott az ipari törekvéseknek, és holtán nyilvánította a céhvilágot.

A tizenkét évig tartott energikus mozgalom eredményeként született meg a tartalmában is igazán ipartörvény, és az 1884.XVII. t.-cz. 1884 októberében lépett életbe. A képzés elvől újra törvény lett: a tanítók kitöltése, a segédlevél megszerzése, a két éves szakmai gyakorlat követelményei máig maradandó emlékei ennek a törvénynek. Ez a törvény teremtette meg az engedélyhez kötött ipar fogalmát is, felsorolva a hatósági engedélyhez kötött szakmákat. Engedélyhez kötötték az árusítást, és szabályozták magát az ipari tevékenység gyakorlatát is.

A százéves ipartörvény egyik nagy érdeme, hogy a magyar polgári állam érdekeit képviselő iparfelelőst gazdaságpolitika egy fontos szektorban jogi alapokat nyert. Ez egyben azt is jelentette, hogy a kézműves ipar magyarországi hegemóniája egyszerűen s mindenkorra lejár, és a jövő útját a jóval termelékenyebb gyári nagyiparban jelölte meg. A százéves ipartörvény tehát a hazai technikai és technológiai fejlődést alig nem látott sebességre kapcsolta.

A céhvilág talán Szegeden tartott legtovább, csak 1880 körül szűnt meg az utolsó céh is. Ekkor alakult meg a Szegedi Általános Ipartársulat, amely az új viszonyok közt hivatott volt vezetni a város iparosságát. Ez a szervezet 12 éven át működött, és nagy szerepet vitt az első szegedi ipari kiállítás 1876-ban történt megszervezésében. E társulat elnökségi tagja Rainer Ferenc töltötte be. Jelentős könyvtárral rendelkezett. A szakosztályok élén a város egy-egy jó nevű iparos (Rainer Ferenc, Lemle Miklós, Kacsányi Károly, Bakay Nándor, id. Felmayer János, Rainer Károly, Hodács János stb.) állott. Üléseit rendszerint a Jókai utcában, a volt Zrínyi-vendéglőben tartották. A társulat 1885-ben 500 taggal beolvadt az ipartestületbe.

Az iparosítási folyamat közepette a város 1750 körül alakult tanonciskolája is átalakult 1884-ben, és ez az intézmény látta el a kereskedelmi és ipari tanulók képzését. (Az intézmény később, 1930-ban emelt épülete. Kővér Béla tervei szerint, ma a SZOTE gyógyszerésztudományi karának ad otthont.)

Százéves ipartörvényünk mondta ki az ipartestületek létrehozását, az ipartársulatok helyett. Az ipartestületek ellátták a kisiparosok érdekvédelmi szerepét, de egyben az elsőfokú iparhatóság jogait is gyakorolták. Ez utóbbi szervezet Szegeden 1885. október 9-én alakult meg, 500 korábbi ipartársulati taggal, akikhez további 381 kisiparos csatlakozott. Első elnöké Rainer Ferenc kádarmestert választották. Ebben a szervezetben is szakosztályokat hívtak létre, amelyek élén vezetőség állott. A szegedi ipartestület már alakulásának évében 950 taggal rendelkezett, és 1899-re tagsága elérte az 1500-at, majd a húszas évek végére meghaladták a 3 ezer 500 főt. A szervezet testületi élet biztosítására 1893-ban megvásárolták az Ipar utca 20. szám alatt volt, Ráth-féle házat. Akciót indítottak a létesülő kereskedelmi és iparkamara alapítására. Kerületi szervezeteket hoztak létre, és a tagok részére megszervezték a beszerzőszervezetet. A testület felgyorsult élete a századfordulóra tehető. Ekkor elnöke Kalmár István, al-elnökei Lábady Antal és Juhász Antal. Az Iparpártoló Szövetséget 1901-ben hozták létre. Az ipartestület kiadásában, Szendrői Géza szerkesztésében jelentették meg az Ipar című lapot.

A taglétszám növekedésével, 1920-tól az Alsóvároson, a Felsővároson és Rókuson iparosköröket szerveztek, és az alsóvárosiak élén a városzerte híres csizmadiamester, Hunyadi Sándor állott. A testület 1920-ban az Ipar utcából a Templom (ma Dóm) térre költözött, majd végleges székházukat a Horváth Mihály utcában 1928-ban kezdték építeni. Ottoray István tervei szerint, és még ugyanabban az évben át is adták. (Az épületben található ma a Kissszínház, és lakásokat alakítottak ki benne.) Mellette épült Sebestyén Endre tervei szerint az iparcsigák (ma a múzeum képtára). Új testületi vezetőséget választottak, új szakosztályokat szerveztek. Ekkor került az építőiparosok szakosztályának élére Balogh Péter (sz. 1880), aki Heszlénny Józsefnél tanult, és 1913-tól kezdődően 47 szegedi emeletes háznak volt kivitelezője, iskolák és óvodák építése mellett.

Az iparosszervezetek sorába tartoztak továbbá az Iparos Ifjak Közművelődési Egyesülete, a Szegedi Iparosok Jótékony Asztaltársasága, amelyet a Raffay-féle (Kossuth Lajos sugárút 4.) vendéglőben hoztak létre. Létezett Ipartestületi Hölgybizottság és a Szegedi Ipartestület Temetkezési Egylete. Az ipartestület és vele együtt kisebb-nagyobb szervezetei a felszabadulást követően megszűntek.

A kamarai intézmény első nvomai 1811-ben jelentek meg a magyar ipar- és kereskedelem-történetben. A Szegedi Kereskedelmi és Iparkamara 1890. szeptember 7-én alakult, Csongrád és Bács-Bodrog vármegyék területére. A kamara első elnöke Lillin Károly kétfestőmester volt, és az al-elnöki funkciót Weiner Miksa és Rainer Károly töltötték be. Neves titkára volt a kamarának 15 éven át Kulinyi Zsigmond. A kamara székházát (ma a Bartók Béla Művelődési Központ) a szegedi Víg Albert tervezte, és a szabadkai műépítész, Raichl J. Ferenc vitélezte ki. 1897-re, egyemeletesre. A második emeletet Ligeti Béla tervei szerint „húzták rá”. 1925-ben, Egyidejűleg megvásárolták a mellette levő kétemeletes épületet, és szegedi ipartörténeti múzeumot hoztak létre (hogy hová lett? Ki tudja). A szegedi kamara a harmincas évek második felében 30 ezer kisiparost és 20 ezer kiskereskedőt fogott össze. A kamarák, köztük a szegedi is, 1947-ben szűntek meg működni.

A városrekonstrukciót követő millenniumi építkezésekkel együtt Szeged a századfordulóra a virágzó kapitalizmus jelentős gazdasági potenciálú városává, a korabeli Magyarország déli részének legnagyobb vonzáskörű városává vált. Ekkor már a fővárost követő második legnépesebb település, és ezzel együtt ipara és kereskedelme nagymértékben fejlődött. A húszas évek derekán mintegy 70-re tehető a jelentősebb gyárak és üzemek (a tíznél több főt foglalkoztató munkahelyek) száma Szegeden. Ezek mintegy ötezer-öttszáz munkást foglalkoztattak. Az üzemek sorában legtöbb az élelmiszer-ipari, összesen 17, az egésznek 24 százaléka.

A most százéves ipartörvény, majd az azt követő további kilenc ilyen tartalmú törvény főként a kisiparral foglalkozott, de az ipari munkavállalók munkaviszonyának egyes vonatkozásait is ezek a törvények szabályozták.

BÁTYAI JENŐ

Eifert János fotói

Eifert János Hódmezővásárhelyen született 1943-ban. Iskolai tanulmányai mellett hangszeres zenét is tanult, 1960–1977 között a néphadsereg művészegyesülete táncművészeként a világ 18 országában turnézott, vizuális élményeit ekkor kezdte fényképeken is megörökíteni. 1978 óta hivatásos fotóriporter, de az alkalmazott fotográfia területén is eredményesen dolgozik. Érdeklődés kísérletező alkot. előadásokon, szakirói tevékenységén keresztül szívesen foglalkozik a fiatalok nevelésével.

Mostani, a budapesti Ernst Múzeumban látható, „Szerelem, tánc” című fotókiállításának anyagát tizenöt év munkáiából válogatták. A tánc történeti szempontból is értékes képek világhírű táncművészek, neves koreográfusok alkotásai, nak maradandó pillanatait mutatják.

Fotói nemcsak reprodukálnak egy másik művészetet, hanem újrateremtve azokat, önálló világot hoznak létre. Képünkön: egy pillanatot Bach–Seregi Air című balettiéből (Állami Operaház).

